

I.TENKİS KAVRAMI

Sözlük anlamı azaltma, eksiltme olan tenkis, miras hukukuna göre, murisin yani miras bırakanın yaptığı tasarrufla saklı payı yani miras bırakanın çocukları için miras payının yarısı, anne ve babadan her biri için miras payının 1/4 ü, kardeşlerden her biri için yasal miras payının 1/8 i, sağ kalan eş için anne, baba veya çocuklar ile mirasçı olması halinde yasal miras payının tamamı, diğer hallerde miras payının 3/4 ü oranı ihlal edilen mirasçı tarafından tasarrufun saklı pay oranında indirilmesi için açabileceği davanın adıdır.

4721 Sayılı Medeni Kanununun 560. Maddesinde "Saklı paylarının karşılığını alamayan mirasçılar, miras bırakanın tasarruf edebileceği kısmı aşan tasarruflarının tenkisini dava edebilirler." Şeklinde tenkis kavramından bahsetmektedir.

II. TENKİS DAVALARININ HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Tenkis davalarının özellikleri

Tenkis davası murisin saklı payları zedeleyen ölüme bağlı veya sağlar arası kazandırmalarının yasal sınıra çekilmesini amaçlayan, geriye etkili, yenilik doğurucu davalardandır.

Tenkis davası için öncelikli koşul, murisin ölüme bağlı veya sağlar arası bir kazandırma işlemi ile saklı pay sahiplerinin haklarını zedelemiş olmasıdır.

Mirasçılarının saklı paylarının zedelendiğinden söz edilmesi için ise kazandırma konusu tereke ile kazandırma dışı terekenin tümü ile bilinmesi gerekmektedir.

Tereke miras bırakanın ölüm tarihinde bırakmış olduğu mameleki kıymetler ile, iadeye ve tenkise tabi olarak yaptığı kazandırmalardır. Bunlar terekenin aktifini oluşturur.

Miras bırakanın borçları, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin bir aylık nafakası, terekenin defterinin tutulması, mühürlenmesi, cenaze masrafları gibi giderler de pasifidir. Aktiften belirtilen borçların indirilmesi net terekeyi oluşturur.

Tereke bu şekilde tespit edildikten sonra mirasın açıldığı tarihteki fiyatlara göre değerlendirilmesi yapılarak parasal olarak miktarının tespiti gerekir

Medeni Kanun'un 564. maddesinde belirlenen saklı pay oranlarına tecavüz edip edilmediği bulunan bu rakam üzerinden hesaplanır. Tasarruf oranı aşılmış ise tasarrufun niteliğine göre icap ederse, kazandırma işleminde saklı payları zedeleme kastının bulunup bulunmadığı objektif ve subjektif unsurlar dikkate alınarak belirlenmelidir.

Zira tasarruf oranını aşan her kazandırmada saklı payları zedeleme kastının varlığından söz edilemez.

Mutlak olarak tenkise tabi tasarruflarda (ölüme bağlı tasarruflar veya T.M.K`unun 565. maddesinin 1, 2 ve 3.bentlerinde gösterilenler) veya saklı payın ihlal kastının varlığı kesin olarak anlaşılan diğerlerinde özellikle muayyen mal hakkında tenkis uygulanmaktadır.

Tenkis sırasında dava edilmeyen kişi ve tasarrufların bulunduğu sonucu çıkarsa, davacının onlardaki hakkı dava etmemesinin davalıyı etkilemeyeceği ve birden çok kişiye yapılan hibe tenkise tabi olursa T.M.K. 563. maddede yer alan, alınanla mütenasip sorumluluk kuralı gözetilmelidir.

Davalıya yapılan tasarrufun tenkisine sıra geldiği takdirde, tasarrufun tümünün değeri ile davalıya yapılan fazla hibe arasında kurulan oranda tasarrufa konu malın paylaşılmasının mümkün olup olmayacağı araştırılmalıdır.

Bu araştırma sonunda tasarrufa konu mal sabit tenkis oranında bölünebilirse bu kısımların bağımsız bölüm halinde taraflar adına tesciline karar verilmelidir. Tasarrufa konu malın sabit tenkis oranında bölünmezliği ortaya çıktığı takdirde T.M.K 564. maddede düzenlenen tercih hakkı gündeme gelecektir. Böyle bir durum ortaya çıkmadan, davalının tercih hakkı doğmadan davalının tercihinin kullanılması söz konusu olamaz. Daha önce bir tercihten söz edilmişse sonuç doğurmaz.

III. TENKİS DAVALARINDA YARGILAMA USULÜ

A. Görevli Mahkeme

Tenkis davasında görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemeleridir.

B. Yetkili Mahkeme

Tenkis davasında yetkili mahkeme miras bırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir.

C. Tenkis Davasının Tarafları

1. Davacı Taraf

Tenkis davasında davacı veya davacılar, Saklı paylarının karşılığını alamayan mirasçılardır.

Bunlar miras bırakanın altsoyu, miras bırakanın ana, babası, evli ise sağ kalan eşi ve istisnai olarak saklı paylı mirasçılar tenkis davası açmadıkları takdirde, iflas masası ve ellerinde borç ödemekten aciz vesikası bulunan saklı paylı mirasçının alacaklıları tenkis davası açabilirler. Alacaklılar bu davayı, mirasçının haksız yere mirastan çıkarılması halinde de açabilirler. Ancak bu halde mirasçının alacaklıları mirastan çıkarılanın sadece saklı payını talep edebilirler.

2. Davalı Taraf

Tenkis davasında davalı taraf TMK 560. Madde hükmünce miras bırakanın sağlar arası veya ölüme bağlı tasarruflardan hak elde eden, lehine kazandırma yapılan kişilerdir.

Davalı taraf kanun gereği veya atanmış mirasçılar olabileceği gibi, lehlerine herhangi bir kazandırma yapılan üçüncü kişilerde olabilir.

D. Tenkis Davalarında İspat Yükü

Tenkis davasında ispat yükü TMK 6.Madde hükmünce davacı tarafa aittir. Saklı payı zedeleme kastı tanık ve yemin dahil olmak üzere her türlü delille kanıtlanabilecektir.

1.Objektif Kanıtlar

Objektif kanıtlar; aşırı bedel farkı, muvazaalı, ölünceye kadar bakma akdi, minnet borcu, ikinci eş, erkek evlat, çocukların istek dışı evlenmesi, sebepsiz, ilgisiz borçlanma- borç ödeme gibi deliller gösterilebilir. Ancak objektif delillerden en önemlisi bedel farkıdır. Ancak bu fark ve objektif delil her zaman ve mutlaka saklı payı zedeleme amacının varlığını göstermez. Bu amacın varlığının diğer delillerle de doğrulanması gerekir.

2.Sübjektif Kanıtlar

Tenkis davasında davalı, davacının mirası reddettiğini, mirastan feragat ettiğini, mirasçılıktan çıkarıldığını, miras hakkından yoksun olduğunu bu nedenle davacının dava açma hakkı bulunmadığını sübjektif kanıtlarla ispat edebilecektir.

Bununla beraber saklı pay zedeleme amacının kanıtlanması da sübjektif kanıtlarla olacaktır. Bu nedenle temlik ve tasarrufların açıkça saklı pay kurallarını etkisiz kılma amacıyla yapıldığını davacı tanık dahil her türlü sübjektif delille kanıtlayabilecektir.

Ayrıca Tenkis davasının saklı paylı mirasçının iflas idaresi veya alacaklıları tarafından açılması halinde, alacaklı veya iflas idaresinin sundukları deliller yanında ihtarlarına rağmen borcun ödenmediğini, ödemededen aciz belgesi aldıklarını ve bu durumda saklı paylı mirasçının tenkis davası açmadığını kanıtlamaları da sübjektif kanıt olarak değerlendirilebilecektir.

E. Tenkis Davasının Bağlı Olduğu Süreler

1.Hak Düşürücü Süreler

Tenkis davası açma hakkı, mirasçılarının saklı paylarının zedelendiğini öğrendikleri tarihten itibaren başlayarak 1 yıl ve her halde vasiyetnamenin açılma tarihinden diğer tasarruflarda ise mirasın açılması tarihinin üzerinden 10 yıl geçmekle düşer.

2.Bir Tasarrufun İptalinin Bir Öncekinin Yürürlüğe Girmesini Sağlaması Halinde Hak Düşürücü Süre

Bir tasarrufun iptalinin bir öncekinin yürürlüğe girmesini sağlaması halinde ise süreler iptal kararının kesinleşmesi tarihinden itibaren işlemeye başlar. Burada 1 yıllık hak düşürücü sürenin başlayabilmesi için davacının diğer şartlar yanında, iptal kararının kesinleştiği tarihten de bilgi sahibi olması gerektiği bilinmelidir.

10 yıllık genel süre ise iptal kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlamaktadır.

F. Tenkis İddiasının Def'i Olarak İleri Sürülmesi

Tenkis davalarında da hak düşürücü süre ile sınırlı olmayan bir def'i hakkı tanınmıştır. Tenkis def'i mutlaka ölüme bağlı tasarruf ve temliklerle ilgili, bunların yerine getirilmesinin istenilmesi halinde gündeme gelebilir.

Saklı paylı mirasçı, miras bırakanın tasarrufları ile ilgili olarak açılan davalarda talep olunan mal ve kıymetler saklı payını zedeliyorsa, zamanla ve hak düşürücü süre ile sınırlı olmaksızın def'i yoluyla bu taleplerin saklı payını zedelediğini ileri sürebilir.

G. Tenkis Davaları- Faiz İlişkisi

Faiz alacağı tenkis alacağına ilişkin isteğin eki niteliğindedir. Ancak, onun ayrı bir dava ile istenilmesini engelleyen bir kanun hükmü olmadığından faiz, hak düşürücü süre içinde ayrı bir dava açılarak da istenilebilir.

Faiz alacağı, asıl alacak ödenmedikçe her gün işleyen, yürüyen ve değişen bir alacaktır.

Tenkis den doğan alacağın ödenmediği hallerde faiz ancak faiz talebinin ileri sürüldüğü tarihten geriye doğru 1 yıl süre ile sınırlı olarak istenebilir.

H. Tenkis Davalarında Kanunlar İhtilafı

1.Hukuki İlişkiler Yönünden

Hukuki işlemler, yapıldıkları yer hukukunun izin verdiği sınırlar dahilinde söz konusu hukuki ilişkinin kapsamına giren girdiği kanunların öngördüğü şekle uygun olarak yapılırlar.

2. Miras Yönünden

Miras ölenin milli hukukuna tabidir. Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar için Türk Hukuku uygulanır.

Ölüme bağlı tasarruflar tasarrufta bulunanın milli hukukuna tabidir.

Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke devlete kalır.

3. Ayni Haklar Yönünden

Taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkı ve diğer ayni haklar malların bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Taşınmakta olan mallar üzerindeki ayni haklara varma yeri hukuku uygulanır.

4. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler Yönünden

Zamanaşımı, hukuki işlem ve ilişkinin uygulandığı yer hukukuna tabidir.

Miras ölenin milli hukukuna tabi olduğundan dolayı hak düşürücü süreler yönünden de o ülke hukuku uygulanacaktır.

J. Tenkis Kararının Hukuki Niteliği

Tenkis kararı yenilik doğuran nitelikte bir karardır. Hükümleri mirasın açıldığı andan itibaren geçerli olup o ana kadar geriye yürüdüğü için geçmişe etkilidir.

Tenkis davası bir eda davası olmadığı için saklı pay mirasçıları tenkis kararına dayanarak ilişkin kısmın kendilerine verilmesini talep ve dava etmesi gerekir.

Tenkis davası nispi bir karar olup sadece davalı ve davacı hakkında sonuç doğurmaktadır. Bununla beraber tenkis davası aleyhine dava açılmamış lehdarlar hakkında her hangi bir sonuç doğurmamaktadır.

Avukat Mehmet Yaşar Şahin